Paragraafid	Lehekülje nr.
5.3. Ennetustegevuse kvaliteetne rakendamine	1

5.3. Ennetustegevuse Kvaliteetne Rakendamine

Juhend

Ennetustegevus viiakse ellu alati kindlates oludes, kus mitu tegurit võivad toetada või takistada selle kvaliteetset rakendamist (10); vaata ka peatükke 2.4 ja 3.2. Ennetustegevuse rakendamise kvaliteeti mõjutavad järgmised **tegevuse omadused**:

- sisu kvaliteet;
- elluviimise täpsus, järjepidevus ja viis;
- arendajate tugi rakendajale (nt õpetajale, tervishoiutöötajale, sotsiaaltöötajale) ja koolitused, õppematerjalid, mentorsüsteem (10–12).

Lisaks **tegevuse omadusele on olulised elluviijate individuaalsed omadused**, näiteks erialane pädevus, suhtumine tegevusse ja ressursid (nt töökoormus, läbipõlemise risk ja enesetõhusus). Elluviimist mõjutab ka **organisatsiooni tasand**: organisatsioonikultuur, juhtkonna tugi ja sihtrühma üldine sotsiaal-majanduslik taust (11,12). Ennetustegevuse rakendamist mõjutab ka **üldine ühiskondlik olukord**, näiteks ennetuse väärtustamine ja rahastamine, kõrgkoolide ja kogukondade koostöö, juhtivatel kohtadel olevate inimeste võimekus muudatusi ellu viia (12).

Tegevuse laiendamisel peetakse aina olulisemaks **sihtrühma ja inimeste individuaalseid omadusi** (11,13,14). Näiteks võib väga häiriva käitumisega klassis olla keeruline kvaliteetselt ellu viia käitumise muutmiseks mõeldud ennetustegevust, sest üldine kaootiline olukord klassis ja vähene koostöövalmidus takistavad õpetajal tegevuse järjepidevat ning kvaliteetset rakendamist. Samuti ei pruugi inimesed või rühmad osaleda täiendaval sõeluuringul isiklikel või logistilistel põhjustel (nt asukoht on kauge, vastuvõtuajad ei sobi, uuring ei tundu oluline), kuigi osalemine võib tervist otseselt toetada.

Tegevuse rakendamist soodustavaid või takistavaid tegureid on palju, kuid alati pole teada, millised neist väärivad rohkem tähelepanu ennetustegevuse kvaliteedi säilitamiseks. Siiski on mõnes valdkonnas olulisemad tegurid välja selgitatud, näiteks on uuritud erinevate tegurite mõju sotsiaal-emotsionaalse pädevuse arendamiseks kavandatud ennetusprogrammide rakendamise kvaliteedile koolides ja leitud, et head kvaliteeti ennustab

- **tegevuse mudeldamine**, näiteks, kui mentor näitab õpetajale rakendamisviisid ette;
- **elluviija hinnang koostöösuhtele juhendajaga**, näiteks õpetajate hinnang koostöösuhtele mentoriga ja kui sisukaks ning tõhusaks nad peavad mentori tuge (13).

Kehvemat kvaliteeti aga ennustab elluviija tajutud läbipõlemine, näiteks jõuavad kurnatud õpetajad tegevust harvemini ja vähem rakendada (13).

Ennetustegevuse laiendamisel ja üldisemal rakendamisel on oluline järjepidevalt koguda andmeid elluviimise (sh rakendustäpsuse) ja seda mõjutavate tegurite kohta. Seetõttu **tuleb välja töötada seiresüsteem, et pidevalt jälgida elluviimist ja seoseid tulemustega**. Näiteks saab sihtrühmas regulaarselt koguda andmeid, milline on rahulolu tulemusnäitajate ja tegevusega, elluviijatelt küsida, milline on kasutajasõbralikkus ja tajutud kasu ning juhendajatelt ja koolitajatelt uurida, kuidas parandada ning tõhustada elluviimisprotsessi. Kui seiresüsteemi ei ole, võib loota, et elluviijad rakendavad tegevust nii nagu peab ja saavutatakse soovitud mõju, kuid kindel ei saa selles olla. Seetõttu **suureneb tegevuse valesti rakendamise ja kõrvalmõju tekkerisk,** mis tähendab, et risk on sihtrühmale kahju teha ja mitte arvestada eetiliste aspektidega.

- NÄIDE

Eestis on VEPA käitumisoskuste mängu metoodika rakendamisel uuritud mentorite hinnanguid kvaliteetset rakendamist toetavate tegurite kohta (15) ja suure või vähese rakendustäpsusega tegevust ellu viivate õpetajate kogemusi (16). Mõlema hinnangu kohaselt on õpetajatel vaja **turvalist ja toetavat koostöösuhet mentoriga,julgustamist, märkamist ja motiveerimist**, samuti juhtkonna, kolleegide või kogukonna positiivset tagasisidet ning tunnustust.

Rakendamisele aitavad kaasa **elluviija individuaalsed omadused**, nagu avatus uuele, positiivsus, järjepidevus ja enesekindlus oma ametis, samuti tegevuse ja selle elluviimise isikliku ning professionaalse kasu mõtestamine, arusaam tegevuse tervikliku ja järjepideva rakendamise vajalikkusest ning eneseteadlikkus. Keskkondlikest teguritest tõusis rakendamise toetajana esile töötamine koolis, kus õpetajate erialast arengut süsteemselt toetatakse ja mõtestatakse ning võimalus osaleda kovisioonikohtumistel. Rakendustäpsus oli vähene õpetajate hulgas, kes olid tegevusega liitunud juhtkonna ettepanekul selgelt sõnastamata eesmärgita, kellel oli ekslikke arusaamu tegevuse sisu ja elluviimise kohta, kes uskusid tegevuse sobivust vaid konkreetsete juhtumite korra ega näinud vajadust tegevust terviklikult ellu viia.

Seega mõjutas tegevuse elluviimist nii isiklik võimekus, suhtumine ja motivatsioon kui ka professionaalset arengut ja tagasisidet toetav keskkond.

5.3.1. Rakendustäpsus, ennetustegevuse kohandamine ja kuluefektiivsus

Ennetustegevuse omaksvõtt ja mõtestamine elluviijate seas on seotud rakendamise kvaliteedi ja järjepidevusega (11,17), vaata ka peatükki 3.2.3. Seetõttu tuleb leida võimalusi, kuidas tagada rakendustäpsus ning

samal ajal **suurendada kasutajasõbralikkust ja elluviijate motivatsiooni**, mis võib tähendada kohanduste lubamist, et muuta tegevus sobivamaks. Elluviijate kaasamine tegevuse kohandamisse võib aidata suurendada omanikutunnet ja pühendumust järjepidevale elluviimisele.

Kuigi kohandusi võib mõista rakendustäpsuse vastandina, peetakse **tegevuse eesmärkidega kooskõlas olevaid mugandusi järjest enam vajalikuks omanikutunde ja järjepidevama rakendamise soodustamiseks** (17,18). Muganduste tegemise võimalus on oluline mitmel tasandil, nii tegevuse kohandamisel uutesse kultuurilistesse, keelelistesse ja sotsiaalsetesse oludesse, kui ka uutele elluviijatele või sihtrühmadele sobivamaks (19).

Tähtis on leida **elluviija iseseisvuse ja ennetustegevuse rakendustäpsuse tasakaal**, et suurendada motivatsiooni ja säilitada tegevuse tulemuslikkus ning järjepidevus. Sellele aitab kaasa rakendajate toetamine ja nende motivatsiooni suurendamine, näiteks selgete, läbimõeldud eesmärkide seadmine ja tegevuse sidumine isiklike väärtustega. Elluviija ootuste ja väärtustega arvestamine on oluline ennetustegevuse edukaks rakendamiseks.

Ennetustegevuse **kohandamisel tuleb läbi mõelda**, kuivõrd muutub tegevuse

- sisu (nt milliseid oskusi või pädevusi arendatakse ja kuidas);
- ülesehitus (nt kui mitu ja kui pikka kohtumist on tegevuse käigus);
- elluviimise viisid (nt lähiõpe või kaugõpe, millal ja kus tegevust pakutakse).

Seejärel saab läbi mõelda ja põhjendada, millised kohandused seavad ohtu tegevuse toimimise, mida tuleb ettevaatlikult ning ekspertidega konsulteerides teha, mis on turvaline ja toetab oludega sobivust. **Mida enam ennetustegevus muutub ja algsest versioonist erineb, seda enam võib muutuda ka tegevuse mõju.** Seetõttu on kohandamised vaja dokumenteerida, sest see aitab mõista, mida, miks ja kuidas kohandati. **Kui on alust eeldada mõju muutumist, tuleb tegevuse mõju uuesti Eestis hinnata**.

Rakendajate motivatsioon ja rakendustäpsus on oluline ka tegevuse kuluefektiivsuse vaatenurgast. Vähene rakendustäpsus on seotud vähese motivatsiooniga, arusaamaga tegevuse oodatavast kasust ja mõjust. Vähest motivatsiooni ei pruugi juhendamine ega muud tugimeetmed mõjutada või on selle mõjutamiseks vaja oluliselt rohkem pingutada. Kui elluviijate väljaõppe ja toetamise kulu on suur, tuleb välja selgitada, milline on optimaalne tegevus, et säilitada kuluefektiivsus. Tähtis on uurida, mis pidurdab rakendamist, et leida takistuste kõrvaldamise ja kuluefektiivsuse tagamise võimalusi.

Loe edasi →